TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-yil 3-son

VOLUME 6 / ISSUE 3 / 2026

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.3.

ISSN: 2181-1938

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

"Yurisprudensiya" – "Юриспруденция" – "Jurisprudence" huquqiy ilmiy-amaliy jurnali Oʻzbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 1140-sonli guvohnoma bilan davlat roʻyxatidan oʻtkazilgan.

Jurnal Oʻzbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari roʻyxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va koʻpaytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr boʻyicha mas'ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
E. Mustafayev, Y. Yarmolik, E. Sharipov, K. Abduvaliyeva, M. Sharifova, Sh. Beknazarova, X. Yuldasheva

Musahhih:
M. Tursunov

Texnik muharrir:
U. Sapayev

Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh koʻchasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387

Tasdiqnoma
№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2026-yil 26-iyunda bosmaxonaga topshirildi.
Qogʻoz bichimi: A4.
Shartli bosma tabogʻi: 24
Adadi: 100. Buyurtma: № 72.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh koʻchasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY'ATI

BOSH MUHARRIR

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar boʻyicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR OʻRINBOSARI

J. Allayorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquqiy tadqiqotlar oliy maktabi direktori, yuridik fanlar boʻyicha falsafa doktori, dotsent

MAS'UL MUHARRIR

N. Ramazonov – Toshkent davlat yuridik universiteti Oʻzbek tili va adabiyoti shoʻbasi mudiri, filologiya fanlari boʻyicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

J. Blum – Amerika Qoʻshma Shtatlarining Boston kolleji Huquq maktabi professori, huquq doktori (AQSH)

M. Vishovatiy – Polshaning Gdansk universiteti professori (Polsha)

M. Hayat – Muhammadiyah Malang universiteti oʻqituvchisi (Indoneziya)

A. Xashimxonov – Toshkent davlat yuridik universiteti Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar boʻyicha birinchi prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

A. Yakubov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro hamkorlik va uzluksiz ta'lim boʻyicha prorektori, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Axmedshayeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi shoʻbasi professori, yuridik fanlar doktori

X. Xayitov – Oʻzbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi deputati, yuridik fanlar doktori, professor

S. Yusupov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma'muriy va moliya huquqi shoʻbasi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

E. Egamberdiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi shoʻbasi dotsenti, yuridik fanlar boʻyicha falsafa doktori

Sh. Ismoilov – Toshkent davlat yuridik universiteti Mehnat huquqi shoʻbasi mudiri, yuridik fanlar doktori, dotsent

G. Uzakova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi shoʻbasi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

G. Yoʻldasheva – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari shoʻbasi professori, yuridik fanlar doktori

A. Yoʻldoshev – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq shoʻbasi dotsenti, yuridik fanlar doktori

R. Altiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish shoʻbasi professori v.b., yuridik fanlar boʻyicha falsafa doktori

M. Kurbanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish shoʻbasi professori v.b., yuridik fanlar boʻyicha falsafa doktori

S. Oripov – Toshkent davlat agrar universiteti Huquqshunoslik kafedrasi dotsenti, yuridik fanlar boʻyicha falsafa doktori

F. Hamdamova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti Xalqaro huquq va ommaviy huquq fanlari kafedrasi dotsenti v.b., yuridik fanlar doktori

D. Soʻfiyeva – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi shoʻbasi katta oʻqituvchisi, yuridik fanlar boʻyicha falsafa doktori

УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ

Правовой научно-практический журнал «Юриспруденция» – «Yurisprudensiya» – «Jurisprudence» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 1140.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:
Э. Мустафаев, Е. Ярмолик,
Э. Шарипов, К. Абдувалиева,
М. Шарифова, Ш. Бекназарова,
Х. Юлдашева

Корректор:
М. Турсунов

Технический редактор:
У. Сапаев

Дизайнер:
Д. Ражапов

Адрес редакции:
100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1387.

Свидетельство
от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию 26.06.2026.
Формат бумаги: А4.
Усл. п. л. 24. Тираж: 100 экз.
Номер заказа: 72.

Отпечатано в типографии Ташкентского государственного юридического университета.
100047, г. Ташкент,
ул. Сайилгох, 37.

© Ташкентский государственный юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

З. Эсанова – проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Ж. Аллаёров – директор Высшей школы правовых исследований Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Н. Рамазонов – заведующий сектором узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по филологическим наукам, доцент

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Дж. Блум – профессор юридической школы Бостонского колледжа (Бостон, США), доктор юридических наук

М. Вишоватый – профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

М. Хаят – преподаватель Университета Мухаммадия Маланг (Индонезия)

А. Хашимхонов – первый проректор по делам молодёжи и духовно-просветительской работе Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

А. Якубов – проректор по международным связям и дополнительному образованию Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

М. Ахмедшаева – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Х. Хайитов – депутат Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

С. Юсупов – заведующий сектором административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Э. Эгамбердиев – доцент сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Ш. Исмоилов – заведующий сектором трудового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, доцент

Г. Узакова – заведующая сектором экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Г. Юлдашева – профессор сектора международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Юлдошев – доцент сектора конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Р. Алтиев – и. о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

М. Курбанов – и. о. профессора сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

С. Орипов – доцент кафедры права Ташкентского государственного аграрного университета, доктор философии по юридическим наукам

Ф. Хамдамова – и. о. доцента кафедры международного и публичного права Университета мировой экономики и дипломатии, доктор юридических наук

Д. Суфиева – старший преподаватель сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

FOUNDER: TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

"Yurisprudensiya" – "Юриспруденция" – "Jurisprudence" legal scientific and practical journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020 with certificate No. 1140.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of journal materials are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafaev, E. Yarmolik, E. Sharipov, K. Abduvalieva, M. Sharifova, Sh. Beknazarova, Kh. Yuldasheva

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Editorial office address::
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: jurisprudence.tsul.uz
E-mail: lawjournal@tsul.uz

Subscription index: 1387.

Certificate
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 26.06.2026.
Paper size: A4. Cond.p.f: 24.
Units: 100. Order: № 72.

Published in the Printing house of Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

J. Allayorov – Director of the Graduate School of Legal Research of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR

N. Ramazonov – Head of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

J. Blum – Professor of Law School of Boston College, Doctor of Law (Boston, USA)

M. Vishovatiy – Professor of the University of Gdańsk (Gdansk, Poland)

M. Hayat – Lecturer of the University of Muhammadiyah Malang (Indonesia)

A. Khashimhonov – First Deputy Rector for Youth Affairs and Spiritual and Educational Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

A. Yakubov – Deputy Rector for International Relations and Further Education of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

M. Akhmedshaeva – Professor of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Kh. Khayitov – Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

S. Yusupov – Head of the Department of Administrative and Financial Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

E. Egamberdiev – Associate Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Sh. Ismoilov – Head of the Department of Labor Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Associate Professor

G. Uzakova – Head of the Department of Environmental Law of the Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

G. Yuldasheva – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Yuldoshev – Associate Professor of the Department of Constitutional Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

R. Altiev – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

M. Kurbanov – Acting Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

S. Oripov – Associate Professor of the Department of Law of Tashkent State Agrarian University, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

F. Hamdamova – Acting Associate Professor of the Department of International Law and Public Law of the University of World Economy and Diplomacy, Doctor of Law

D. Sufieva – Senior Lecturer of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI. HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

11 **TOSHQULOV JURABOY, QURBANOVA ELMIRA ASADOVNA**
Globallashuv sharoitida davlatni o'rganish prinsiplari: nazariy-metodologik tahlil

19 **ZOKIROV SHOXRUXBEK ZOHIDJON O'G'LI**
Qonunchilikni kodifikatsiya qilishning nazariy va amaliy masalalari

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

26 **ILXOMBEKOV JASURBEK ILXOMBEK O'G'LI**
Axborotga bo'lgan huquqning tarixiy taraqqiyoti va internet muhitida uning huquqiy shakllanishi

31 **ABDURAYIMOV MUXAMMAD SUVONQUL O'G'LI**
Malakali yuridik yordam ko'rsatishning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari va uni amalga oshiruvchi subyektlar tarkibi muammolari

35 **NURMATOV SUNNATILLO UZOQ O'G'LI**
Mahallaning davlat xizmatlari ko'rsatishdagi o'rni va davlat organlari bilan o'zaro hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish

43 **SOBIROV UMID SOBIR O'G'LI**
Akademik erkinlikning konstitutsiyaviy-huquqiy va institutsional kafolatlari

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

53 **TOPILDIYEV BAXROMJON RAXIMJONOVICH**
Patent huquqi tarixi va zamonaviy funksiyasi: Yevropa va AQSH tajribasi

61 **RAHMONQULOVA NILUFAR HOJI-AKBAROVNA, KOVSHOV TEMUR VLADIMIROVICH**
Shartnoma tuzish bo'yicha muzokaralar: ommaviy va xususiy jihatlarni ajratish

74 **XO'JAYEV SHOXJAXON AKMALJON O'G'LI**
Ijtimoiy tarmoqlardagi kontent asar sifatida

85 **SAIDOV IBROHIM ANVAROVICH**
Korporativ boshqaruv kodeksini normativ-huquqiy hujjat sifatida qabul qilish: muammolar, zarurat va takliflar

93 **AKRAMOV AKMALJON ANVARJON O'G'LI**
Raqamli aktivlarni meros qilib qoldirishning huquqiy muammolari: O'zbekiston va xorij amaliyoti

102 **INAMDJANOVA ELNORA ELBEKOVNA**
Mediatsiya va arbitraj: O'zbekistonda investitsiya nizolarini hal etishning gibrid shakllarini rivojlantirish istiqbollari

12.00.05 – MEHNAT HUQUQI. IJTIMOIY TA'MINOT HUQUQI

111 **ABDULLAYEVA DILFUZA SAIDAZIMOVNA**
O'zbekistonda bolalar mehnati va uning xalqaro-huquqiy tartibga solinishi

12.00.06 – TABIIY RESURSLAR HUQUQI. AGRAR HUQUQ. EKOLOGIK HUQUQ

122 **XOLMUMINOV JUMA TOSHTEMIROVICH**
Ekologik huquqda raqamlashtirish va sun'iy intellekt

12.00.07 – SUD HOKIMIYATI. PROKUROR NAZORATI. HUQUQNI MUHOFAZA QILISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH. ADVOKATURA

131 **BOBONAZAROV MUHAMMADJON MUZAFFAR O'G'LI**
Sudyalar mustaqilligi va uni ta'minlash kafolatlarining nazariy-huquqiy tahlili: takomillashtirish masalalari

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

139 **ABDURASULOVA KUMRINISA RAIMKULOVNA, RASHIDOV SHAVKATBEK RAVSHANBEK O'G'LI**
Transport vositalari harakati yoki ulardan foydalanish xavfsizligi qoidalarini buzishning ijtimoiy xavfliligi va uning jinoiy javobgarlikni belgilashdagi ahamiyati

147 **JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAXAMMADI QIZI**
Odam savdosi uchun jazo muqarrarligini ta'minlash mexanizmlari

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

155 **MELSOVA KAMILA BAXADIROVNA, ABDULLAYEV RUSTAM KAXRAMANOVICH**
Isbotlash tizimida raqamli dalillardan foydalanishning muammoli jihatlari

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

165 **MUSAYEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH**
Giyohvandlik vositalarining noqonuniy muomalasiga qarshi kurashishning ijtimoiy-huquqiy mohiyati

171 **AKBAROV SAIDAKBAR RUSTAM O'G'LI**
Zamonaviy qurolli mojarolar sharoitida harbiy jinoyatlar uchun javobgarlik: milliy va xalqaro-huquqiy tahlil

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

178 **NURIDINOV RAMZIDIN LUTFIDIN O'G'LI**
Xorijiy mamlakatlarda davlat xaridlarini raqamlashtirish va korrupsiya xavfini kamaytirish mexanizmlari

12.00.13 – INSON HUQUQLARI

186 **XUDAYBERDIYEVA MAFTUNA ZAFAR QIZI**
Bola huquqlarining tasnifi: xalqaro va milliy huquqiy yondashuvlar va ularni amalga oshirish mexanizmlarining tizimli tahlili

12.00.15 – KRIMINOLOGIYA

197 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**
Voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsining kriminologik tavsifi va uning belgilari

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА. ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

11 **ТОШКУЛОВ ЖУРАБОЙ, КУРБАНОВА ЭЛЬМИРА АСАДОВНА**
Принципы изучения государства в условиях глобализации: теоретико-методологический анализ

19 **ЗОКИРОВ ШОХРУХБЕК ЗОХИДЖОН УГЛИ**
Теоретические и практические вопросы кодификации законодательства

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

26 **ИЛХОМБЕКОВ ЖАСУРБЕК ИЛХОМБЕК УГЛИ**
Историческое развитие права на информацию и его правовое становление в интернет-среде

31 **АБДУРАЙИМОВ МУХАММАД СУВОНКУЛ УГЛИ**
Конституционно-правовые основы и проблематика субъектного состава оказания квалифицированной юридической помощи

35 **НУРМАТОВ СУННАТИЛЛО УЗОК УГЛИ**
Роль махалли в предоставлении государственных услуг и совершенствование механизмов взаимодействия с государственными органами

43 **СОБИРОВ УМИД СОБИР УГЛИ**
Конституционно-правовые и институциональные гарантии академической свободы

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

53 **ТОПИЛДИЕВ БАХРОМЖОН РАХИМЖОНОВИЧ**
История и современные функции патентного права: опыт Европы и США

61 **РАХМОНКУЛОВА НИЛЮФАР ХОДЖИ-АКБАРОВНА, КОВШОВ ТЕМУР ВЛАДИМИРОВИЧ**
Переговоры о заключении договора: разграничение публичного и частного аспекта

74 **ХУЖАЕВ ШОХЖАХОН АКМАЛЖОН УГЛИ**
Контент в социальных сетях как произведение

85 **САИДОВ ИБРОХИМ АНВАРОВИЧ**
Принятие кодекса корпоративного управления в качестве нормативно-правового акта: проблемы, необходимость и предложения

93 **АКРАМОВ АКМАЛЖОН АНВАРЖОН УГЛИ**
Правовые проблемы наследования цифровых активов: опыт Узбекистана и зарубежная практика

102 **ИНАМДЖАНОВА ЭЛНОРА ЭЛБЕКОВНА**
Медиация и арбитраж: перспективы развития гибридных форм разрешения инвестиционных споров в Узбекистане

12.00.05 – ТРУДОВОЕ ПРАВО. ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

111 **АБДУЛЛАЕВА ДИЛФУЗА САИДАЗИМОВНА**
Детский труд в Узбекистане и его международно-правовое регулирование

12.00.06 – ПРИРОДОРЕСУРСНОЕ ПРАВО. АГРАРНОЕ ПРАВО. ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО

122 **ХОЛМУМИНОВ ЖУМА ТОШТЕМИРОВИЧ**
Цифровизация и искусственный интеллект в экологическом праве

12.00.07 – СУДЕБНАЯ ВЛАСТЬ. ПРОКУРОРСКИЙ НАДЗОР. ОРГАНИЗАЦИЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ. АДВОКАТУРА

131 **БОБОНАЗАРОВ МУХАММАДЖОН МУЗАФФАР УГЛИ**
Независимость судей и теоретико-правовой анализ гарантий её обеспечения: вопросы совершенствования

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

139 **АБДУРАСУЛОВА КУМРИНИСА РАИМКУЛОВНА, РАШИДОВ ШАВКАТБЕК РАВШАНБЕК УГЛИ**
Общественная опасность нарушения правил безопасности движения или эксплуатации транспортных средств как основание уголовной ответственности

147 **ЖУМАНИЁЗОВА ЗАРНИГОР МАХАММАДИ КИЗИ**
Механизмы обеспечения неотвратимости наказания за торговлю людьми

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

155 **МЕЛСОВА КАМИЛА БАХАДИРОВНА, АБДУЛЛАЕВ РУСТАМ КАХРАМАНОВИЧ**
Проблемные аспекты использования цифровых доказательств в системе доказывания

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

165 **МУСАЕВ ДЖАМАЛИДДИН КАМАЛОВИЧ**
Социально-правовое значение противодействия незаконному обороту наркотических средств

171 **АКБАРОВ САИДАКБАР РУСТАМ УГЛИ**
Ответственность за военные преступления в условиях современных вооружённых конфликтов: национально-правовой и международно-правовой анализ

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

178 **НУРИДИНОВ РАМЗИДИН ЛУТФИДИН УГЛИ**
Цифровизация государственных закупок и механизмы снижения коррупционных рисков в зарубежных странах

12.00.13 – ПРАВА ЧЕЛОВЕКА

186 **ХУДАЙБЕРДИЕВА МАФТУНА ЗАФАР КИЗИ**
Классификация прав ребёнка: системный анализ международно-правовых и национально-правовых подходов и механизмов реализации

12.00.15 – КРИМИНОЛОГИЯ

197 **НИЁЗОВА САЛОМАТ САПАРОВНА**
Криминологическая характеристика личности несовершеннолетнего преступника и её признаки

CONTENTS

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

11 **TOSHKULOV JURABOY, KURBANOVA ELMIRA ASADOVNA**
Principles of studying the state in the context of globalization: a theoretical and methodological analysis

19 **ZOKIROV SHOKHRUKHBEK ZOHIDJON UGLI**
Theoretical and practical issues of legislative codification

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

26 **ILKHOMBEKOV JASURBEK ILKHOMBEK UGLI**
Historical development of the right to information and its legal formation in the internet environment

31 **ABDURAYIMOV MUKHAMMAD SUVONKUL UGLI**
Constitutional-legal foundations and problematics of the subject composition of qualified legal aid provision

35 **NURMATOV SUNNATILLO UZOQ UGLI**
Improving the role of the mahalla in the provision of public services and mechanisms for interaction with state bodies

43 **SOBIROV UMID SOBIR UGLI**
Constitutional-legal and institutional guarantees of academic freedom

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

53 **TOPILDIEV BAKHROMJON RAKHIMJONOVICH**
History and modern functions of patent law: the experience of Europe and the United States

61 **RAHMONKULOVA NILUFAR HOJI-AKBAROVNA, KOVSHOV TEMUR VLADIMIROVICH**
Contract negotiations: definition of public and private aspects

74 **KHUJAEV SHOKHJAKHON AKMALJON UGLI**
Content on social media as a work

85 **SAIDOV IBROHIM ANVAROVICH**
Adoption of the corporate governance code as a regulatory-legal document: problems, needs and suggestion

93 **AKRAMOV AKMALJON ANVARJON UGLI**
Legal problems of inheriting digital assets: Uzbekistan and foreign practice

102 **INAMDJANOVA ELNORA ELBEKOVNA**
Mediation and arbitration: prospects for the development of hybrid forms of investment dispute resolution in Uzbekistan

12.00.05 – LABOR LAW. SOCIAL SECURITY LAW

111 **ABDULLAEVA DILFUZA SAIDAZIMOVNA**
Child labour in Uzbekistan and its international legal regulation

12.00.06 – THE LAW OF NATURAL RESOURCES. AGRARIAN LAW. ENVIRONMENTAL LAW

122 **KHOLMUMINOV JUMA TOSHTEMIROVICH**
Digitalization and artificial intelligence in environmental law

12.00.07 – JUDICIAL BRANCH. PROSECUTOR'S CONTROL. ORGANIZATION OF LAW ENFORCEMENT. ADVOCACY

131 **BOBONAZAROV MUHAMMADJON MUZAFFAR UGLI**
Theoretical and legal analysis of the independence of judges and guarantees for ensuring it: issues of improvement

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

139 **ABDURASULOVA KUMRINISA RAIMKULOVNA, RASHIDOV SHAVKATBEK RAVSHANBEK UGLI**
Social danger of violation of safety rules for transport vehicle movement or operation and its significance in establishing criminal liability

147 **JUMANIYOZOVA ZARNIGOR MAKHAMMADI KIZI**
Mechanisms for ensuring the inevitability of punishment for human trafficking

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

155 **MELSOVA KAMILA BAKHADIROVNA, ABDULLAEV RUSTAM KAKHRAMANOVICH**
Problematic aspects of the use of digital evidence in the evidentiary system

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

165 **MUSAEV DJAMALIDDIN KAMALOVICH**
The socio-legal significance of combating the illegal drug trade

171 **AKBAROV SAIDAKBAR RUSTAM UGLI**
Liability for war crimes in the context of modern armed conflicts: a national and international legal analysis

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

178 **NURIDINOV RAMZIDIN LUTFIDIN UGLI**
Mechanisms for the digitalization of public procurement and the reduction of corruption risks in foreign countries

12.00.13 – HUMAN RIGHTS

186 **KHUDAYBERDIEVA MAFTUNA ZAFAR KIZI**
Classification of children's rights: a systematic analysis of international and national legal approaches and implementation mechanisms

12.00.15 – CRIMINOLOGY

197 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**
Criminological characteristics and signs of the personality of a juvenile offender

Kelib tushgan / Получено / Received: 12.05.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 01.06.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 26.06.2026

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence.6.3./EJZJ8605
UDC: 343.988(045)(575.1)

VOYAGA YETMAGAN JINOYATCHI SHAXSINING KRIMINOLOGIK TAVSIFI VA UNING BELGILARI

Niyozova Salomat Saparovna,
Toshkent davlat yuridik universiteti
Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga
qarshi kurashish shoʻbasi professori,
yuridik fanlar doktori
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3970-2985
e-mail: salomat.niyozova@mail.ru

Annotatsiya. *Mazkur maqolada voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsining kriminologik tavsifi va uning tizimli belgilariga doir masalalar atroflicha tahlil etilgan. Tadqiqot jarayonida ijtimoiy soʻrovnoma natijalari, sohaviy statistika va sud amaliyoti materiallaridan keng foydalanilgan. Muallif jinoyat sodir etgan voyaga yetmagan shaxs fenomenini jinoyat subyekti tushunchasidan farqlovchi mezonlarni aniqlagan holda uning biofiziologik, ijtimoiy-demografik, ruhiy va maʼnaviy-axloqiy maqomini ochib bergan. Xususan, voyaga yetmaganlarning ichki dunyosi, dunyoqarashi, qadriyatlarga munosabati va ijtimoiy mavqeyi ularning kriminologik tavsifida qay darajada ahamiyat kasb etishi asoslab berilgan. Bundan tashqari, maqolada xorijiy davlatlar tajribasi asosida voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsining kriminologik tavsifi hamda mazkur jinoyatlarning oldini olish choralari bilan bogʻliq masalalar ham tahlil etilgan. Tadqiqotda funksional yondashuv, mantiqiylik, tizimlilik, tarixiy, qiyosiy-huquqiy, statistik, sotsiologik soʻrovlar oʻtkazish kabi metodlar qoʻllangan. Xulosada sohadagi ilmiy qarashlar umumlashtirilib, voyaga yetmaganlar oʻrtasida jinoyatchilikning oldini olish choralarini takomillashtirishga qaratilgan mualliflik tavsiyalari ilgari surilgan.*

Kalit soʻzlari: *jinoyatchilik, jinoyatchi shaxsi, yoshlar, taʼlim muassasasi, kriminologik tavsif, oldini olish choralari*

КРИМИНОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛИЧНОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНЕГО ПРЕСТУПНИКА И ЕЁ ПРИЗНАКИ

Ниёзова Саломат Сапаровна,
доктор юридических наук, профессор
сектора уголовного права, криминологии
и противодействия коррупции Ташкентского
государственного юридического университета

Аннотация. *В настоящей статье всесторонне проанализированы вопросы, связанные с криминологической характеристикой личности несовершеннолетнего преступника и её системными признаками. В процессе исследования широко использовались результаты социологических опросов, отраслевая статистика и материалы судебной практики. Автор, определяя критерии, отличающие феномен личности несовершеннолетнего, совершившего преступление, от понятия субъекта преступления, раскрывает его биофизиологический, социально-демографический, психологический и нравственно-моральный статус. В частности, обосновывается значение внутреннего мира несовершеннолетних, их мировоззрения, отношения к ценностям и социального положения для формирования криминологической характеристики личности. Кроме того, на основе опыта зарубежных государств в статье проанализированы вопросы, связанные с криминологической характеристикой личности несовершеннолетнего преступника, а также с мерами предупреждения преступности среди*

несовершеннолетних. В исследовании применялись методы функционального, логического, системного, исторического, сравнительно-правового, статистического анализа, а также методы проведения социологических опросов. В заключение обобщены существующие научные подходы по рассматриваемой проблематике и предложены авторские рекомендации, направленные на совершенствование мер предупреждения преступности среди несовершеннолетних.

Ключевые слова: *преступность, личность преступника, молодёжь, образовательное учреждение, криминологическая характеристика, меры предупреждения*

CRIMINOLOGICAL CHARACTERISTICS AND SIGNS OF THE PERSONALITY OF A JUVENILE OFFENDER

Niyozova Salomat Saparovna,
Professor of the Department of Criminal Law,
Criminology and Anti-Corruption,
Tashkent State University of Law,
Doctor of Science in Law

Abstract. *This article provides a comprehensive analysis of the criminological characteristics of a juvenile offender and issues related to its systemic characteristics. The results of a social survey, industry statistics, and court practice materials were widely used in the research process. The author identifies the criteria that distinguish the phenomenon of a juvenile offender from the concept of a criminal subject, and reveals its biophysiological, socio-demographic, psychological, and spiritual-moral status. In particular, the importance of the inner world, worldview, attitude to values, and social status of juveniles in their criminological characteristics is substantiated. In addition, the article analyzes the criminological characteristics of a juvenile offender and issues related to measures to prevent these crimes based on the experience of foreign countries. The research uses methods such as a functional approach, logic, systematicity, historical, comparative legal, statistical, and sociological surveys. The conclusion summarizes scientific views in the field and puts forward the author's recommendations aimed at improving measures to prevent crime among minors.*

Keywords: *crime, criminal personality, youth, institution, criminological description, preventive measures*

Kirish

Dunyoda sodir etilgan jami jinoyatlarning 30–40 foizi voyaga yetmaganlar hissasiga toʻgʻri kelmoqda, bu koʻrsatkich Amerika Qoʻshma Shtatlarida 32 foiz, Buyuk Britaniyada 40 foiz, Germaniyada 38 foizni tashkil etmoqda. Markaziy va Sharqiy Yevropa, Markaziy Osiyo mintaqasida har yili 5000 nafar voyaga yetmagan jazoni ijro etish muassasasiga yuborilmoqda (Harrendorf et al., 2010). Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bola huquqlari toʻgʻrisidagi konvensiyasida (United Nations, 1989) birorta ham bola gʻayriqonuniy ravishda yoki oʻzboshimchalik bilan ozodlikdan mahrum etilmasligi, bolani hibsga olish, ushlab turish yoki qamoqqa olish qonunga muvofiq amalga oshirilishi, faqat favqulodda chora sifatida va imkon qadar qisqa muddatga tayinlanishi belgilanganligi voyaga yetmaganlarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish hamda ular tomonidan sodir etiladigan jinoyatning oldini olishni takomillashtirishning dolzarbligidan dalolat beradi.

Hozir dunyo miqyosida voyaga yetmaganlar jinoyatchiligiga qarshi kurashish, uning oldini olish, miqdorini minimal darajagacha pasaytirish, bu sohadagi profilaktik chora-tadbirlarning ilmiy asoslarini takomillashtirish bilan bogʻliq masalalarga alohida eʼtibor qaratilmoqda. Xususan, ayol jinsidagi voyaga yetmaganlar jinoyatchiligi; ularni jinoiy javobgarlikka tortishning minimal yoshi, jinoiy xulq-atvorini tuzatish, psixofiziologik jihatlari; huquqlarini qoʻshimcha himoya qilishning takomillashgan usul va tizimini ishlab chiqish bilan bogʻliq muammolarni tadqiq etish ahamiyat kasb etmoqda.

Respublikamizda voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining oldini olish va profilaktik choralarni amalga oshirish hamda voyaga yetmaganlarning huquqlarini himoya qilishga oid qator maqsadli chora-tadbirlar: voyaga yetmaganlar va yoshlar oʻrtasida huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olish; voyaga yetmaganlarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini oshirish; ularga nisbatan tayinlanadigan jinoiy jazolarni yanada liberal-

lashtirish, ularning huquqlarini himoya qilishga oid keng koʻlamli tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Keyingi yillarda mahallalarda xavfsiz muhitni yaratish va jinoyatlarning barvaqt oldini olish yoʻnalishida mutlaqo yangi mexanizmlarni joriy etish, huquqbuzarlikni sodir etishga sabab boʻlayotgan omillar tahlili asosida tegishli profilaktika choralarini koʻrish hamda aholida shaxsiy xavfsizlik hissini shakllantirish borasida samarali ishlar qilinmoqda.

"Oʻzbekiston – 2030" strategiyasida (President of the Republic of Uzbekistan, 2023) belgilangan ustuvor maqsadlarga erishish, shuningdek, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 3-yanvardagi "2025-yilda respublika mahallalarida xavfsiz muhitni yaratish va huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olish tizimi samaradorligini yanada oshirish boʻyicha chora-tadbirlar toʻgʻrisida"gi PQ–1-sonli (President of Republic of Uzbekistan, 2025), 2026-yil 5-yanvardagi "Respublika mahallalarida xavfsiz muhitni yaratish yoʻnalishida yaxlit manzilli ishlash tizimini joriy etishga qaratilgan qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida"gi PQ–1-sonli qarorlarida (President of the Republic of Uzbekistan, 2026) taʼkidlanganidek, aholining yashash maskan-manzillarida xavfsizlik, tinchlik-osoyishtalikni taʼminlash manfaatlaridan kelib chiqib, sodir etiladigan qonun buzilishlarining asl omillarini oʻz vaqtida aniqlash, jinoyatchilikning barvaqt oldini olish tizimining samaradorligini yanada oshirish oʻta dolzarb vazifa sifatida namoyon boʻlmoqda.

Darhaqiqat, bugungi kunda jinoyatchilikning kelib chiqish sabablari, unga imkon bergan shart-sharoitlarni, jinoyatchilikning salbiy tendensiyalarini ilmiy diagnoz asosida aniqlash va ularni bartaraf etishga alohida eʼtibor qaratilmoqda. Shulardan kelib chiqib, aytish mumkinki, voyaga yetmaganlar oʻrtasidagi jinoyatchilik – muayyan hududda, maʼlum vaqt mobaynida yoshlar oʻrtasida sodir etilgan jinoyatlar yigʻindisidir.

Mazkur tadqiqotning maqsadi voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsiga kriminologik tavsif berish, uning belgilarini ilmiy va nazariy jihatdan tadqiq etish, bu borada tegishli taklif, tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot davomida voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsining kriminologik tavsifi va uning oldini olish choralari oʻrganilgan. Tadqiqotda funksional yondashuv, mantiqiylik, tizimlilik, tarixiy, qiyosiy-huquqiy, statistik, sosiologik soʻrovlar oʻtkazish kabi metodlardan foydalanilgan, muallif tomonidan amaliyotni yaxshilash yuzasidan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Asosiy qism

Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligi – 14 yoshdan 18 yoshga qadar boʻlgan shaxslar tomonidan sodir etilgan jinoyatlarning yigʻindisidir. Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligi ham umuman jinoyatchilikni vujudga keltiruvchi omillar taʼsirida rivojlanadi. Shu sababdan ham uni tadqiq etishda kriminologiyaga oid umumiy tavsiflar, koʻrsatkichlar va usullardan foydalaniladi.

Olimlarning fikricha, yoshlar va voyaga yetmaganlar sodir etgan jinoyatlar umumiy jinoyatchilikning boshlanish bosqichidir. Yosh jihatidan boshqa turdagi jinoyatchilar shaxsiga xos xususiyatlarning mavjudligi alohida xavfli boʻlgan voyaga yetmaganlar jinoyatchiligini keltirib chiqaradi.

S.A. Koryagina (2007) bu borada: "Yoshlar orasida jinoyatchilikning tarqalishi hech qanday asossiz barcha turdagi jinoyatlarning rivojlanish xususiyatlarini prognoz qilish imkoniyatini yaratadi", – deydi. Olimaning aytishicha, har qanday jamiyat hech qachon bir joyda toʻxtab turmaydi. Shunga munosib ijtimoiy jarayonlarni tartibga solib turuvchi huquq normalari ham takomillashtiriladi, tizimlar oʻzgartirilib, zamon talablariga moslashtirib boriladi.

K.Y. Loginova (2015) voyaga yetmaganlarning mulkiy jinoyatchiligini oʻrganib, "Voyaga yetmaganlarning mulkiy jinoyatchiligi – Rossiya Federatsiyasi Jinoyat kodeksining 21-bobida nazarda tutilgan mulkka qarshi jinoyatlar yigʻindisidan tashkil topgan, predmeti oʻzganing mulki boʻlgan, 14–17 yoshdagi shaxslar tomonidan muayyan hududda, maʼlum vaqt mobaynida sodir etilgan salbiy ijtimoiy-huquqiy, ommaviy hodisa", – deya taʼrif beradi.

Lekin bu borada K.Y. Loginova tomonidan voyaga yetmaganlarning mulkiy jinoyatchiligiga berilgan taʼrifdagi "14–17 yoshdagi shaxslar" jumlasiga qoʻshilmasdan, xalqaro va milliy qonunchiligimizda 18 yoshgacha boʻlgan davr voyaga yetmagan yosh ekanligi mustahkamlangani bois "14–18 yoshdagi shaxslar" deyilishi maqsadga muvofiq, deb hisoblaymiz.

N.A. Ramazonova (2019) voyaga yetmaganlar tomonidan sodir etilgan jinoyatlarni tergov qilish faoliyatini oʻrganib, "Voyaga yetmaganlar tomo-

nidan sodir etilgan jinoyatlar deganda jinoyat qonunchiligida nazarda tutilgan jinoiy javobgarlikning minimal yoshi va milliy qonunchilik asosida voyaga yetish yoshi sifatida tan olingan yoshga yetgunga qadar sodir etilgan jinoyatlar tushuniladi", – degan ta'rifni ilgari surgan.

N.A. Ramazonovaning voyaga yetmaganlar tomonidan sodir etilgan jinoyatlarga bergan ta'rifiga qo'shilmaymiz, chunki unda voyaga yetmaganning aniq yosh chegarasini belgilashi maqsadga muvofiq bo'lardi. Ayol jinsidagi voyaga yetmaganlar jinoyatchiligini o'rgangan Y.V. Samiulina (2009): "Voyaga yetmagan ayollarning jinoyati zamonaviy jinoyatchilikning o'ziga xos turi bo'lib, uning o'ziga xosligi kichik jinoyatchi shaxsining o'ziga xos xususiyatlari bilan belgilanadi hamda miqdor va sifat ko'rsatkichlariga ega bo'lgan muayyan hududda ma'lum vaqt davomida 14 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan ayollar tomonidan sodir etilgan barcha jinoyatlarning yig'indisidir", – deydi.

Fikrimizcha, so'nggi ta'rif ilgarigi mualliflarnikiga nisbatan ancha o'rinlidir. Bu fikr ham jamiyatning rivojlanishi bilan yanada to'liqroq ifodasini topadi. Ijtimoiy jihatdan, jinoyatchilik – yomon ishlarning takrorlanadigan ko'rinishi. Shu nuqtaiy nazardan kelib chiqib, Salex Ali Salem Al-Marfadiy (1997) voyaga yetmaganlarning xulq-atvoridagi og'ishni guruhlarga birlashtirish orqali ularni shartli ravishda kengaytirishni taklif etib, qiyin bolalar, ruhiy kasal bolalar, tashlab ketilgan va adashgan bolalar kabi guruhlarga ajratgan. Lekin bu fikrga qo'shila olmaymiz, chunki voyaga yetmaganlar jinoyatchiligi sodir etilgan jinoyatlar tarkibidan iboratdir. Jinoyat uchun javobgarlik JK bilan belgilanadi va tartibga solinadi.

Shundan kelib chiqib, voyaga yetmaganlar jinoyatchiligi jinoyat-huquqiy hodisa sifatida o'rganiladi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining (Republic of Uzbekistan, 1994) 17-moddasiga asosan jinoyat sodir etgunga qadar o'n olti yoshga to'lgan, aqli raso jismoniy shaxslar jinoyat sodir etgunga qadar o'n to'rt yoshga to'lgan shaxslar ushbu kodeks 97-, 98-, 104–106-, 118-, 119-, 137-, 164–166-, 169-moddalari, 173-moddasining ikkinchi va uchinchi qismlari, 220-, 222-, 247-, 252-, 263-, 267-, 271-moddalari, 277-moddasining ikkinchi va uchinchi qismlarida nazarda tutilgan jinoyatlar uchun javobgarlikka tortilishi belgilab berilgan.

Respublikamizdagi jami voyaga yetmaganlar jinoyatchiligini tahlil qilganda yosh bo'yicha ajratish maqsadga muvofiq. Jami voyaga yetmaganlarning 18,7 foizni jinoiy javobgarlik yoshiga (14–18 yosh) yetganlar tashkil etadi. Voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsiga kriminologik tavsif berishda avval shaxs, undan oldin inson tushunchalariga javob topishimiz lozim bo'ladi. Voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsining ham kriminologik tavsifini tadqiq qilishda shaxsdagi kriminologik o'ziga xos xususiyatlarni o'rganish va hisobga olish taqozo etiladi, chunki jinoyatchi shaxsining jinoyatchi bo'lmagan shaxsdan farqini aniqlashga imkon beruvchi holatlar ushbu usullar yordamida aniqlanadi (Umirzakov, 2021).

Voyaga yetmagan shaxsning jinoyat sodir etishida psixologik omillarning ta'siri kuchli hisoblanadi. Misol uchun o'ch olish, zo'rlik ishlatish, xulq-atvordagi o'zgarishlar (salbiy tomonga), stress (ruhiy tushkunlik), aldash, qo'pollik, shafqatsizlik, ishonchsizlik va boshqa omillar jinoyat sodir etishda muayyan o'ringa egadir. Shuningdek, ota-onalar migratsiyasining bolalar psixologik holatiga ta'siri katta hisoblanadi.

Bundan tashqari, kam ta'minlangan oilalarda ota-onalarning safarda uzoq vaqt bo'lishlari ham bolalarning hissiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bolalar ota-onalarini qo'msab, stress holatiga tushishi, o'z navbatida, ularning kayfiyatlari va fe'l-atvorlaridagi o'zgarishlarga sabab bo'ladi va bolalar psixologik farovonligining boshqa jihatlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi (UNICEF Uzbekistan, 2020).

Bir qancha olimlar voyaga yetmagan jinoyatchi shaxs xulq-atvorini o'rganishning psixologik jihatlarini tadqiq qilishgan. Individni jinoiy harakatga undovchi ehtiyojlar, qiziqishlar va atrof-muhit bilan individ o'rtasidagi o'zaro munosabatlar natijasida yuzaga keladigan psixik zo'riqishlar, ijtimoiy muhitga, undagi voqea-hodisalarga, ijtimoiy tartib va qoidalarga shaxsning moslasha olmasligi voyaga yetmaganlarda jinoyatchilik xulqini keltirib chiqarishi mumkinligi to'g'risida fikr-mulohaza bildirishgan.

Shu o'rinda voyaga yetmaganlarning jinoiy xulq-atvorni o'rganishning psixologik yo'nalishida avstriyalik psixolog, psixoanalitik, psixiatr va nevrolog Zigmund Freydning (Freud, 1926) *psixoanaliz nazariyasi* ham muhim o'rin tutadi. Bu nazariyaga ko'ra, voyaga yetmagan shaxsning jinoiy xulq-atvori shaxsning tabiiy instinktiv mayllariga

bog‘liq, deb tushuntiriladi. Ya’ni shaxsning xulq-atvorini harakatlantiruvchi kuchini va jismoniy hayotining mazmunini jinsiy instinkt belgilaydi. Shuning uchun kishining jinoiy xulq-atvori mazmunida ham jinsiy instinkt yotadi, degan fikrni jinoiy xulq-atvorning kelib chiqishidagi biologik omillarning bir ko‘rinishi sifatida qabul qilishimiz mumkin. Chunki jinsiy instinkt shaxsning biologik omillaridan biri hisoblanadi.

Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqadiki, yoshlar va voyaga yetmaganlarda jinoiy xulq-atvorning shakllanishi va rivojlanishiga, albatta, ijtimoiy-sotsiologik omillarning ta’siri katta, biologik omillar ijtimoiy-sotsiologik omillar negizida rivojlanadi, lekin asosiy omil bo‘la olmaydi. Chunki voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsi, yuqorida tilga olinganidek, onasidan jinoyatchi bo‘lib tug‘ilmaydi, balki uning jinoyatchi bo‘lib shakllanishiga va rivojlanishiga muayyan bir ijtimoiy-sotsiologik omillar ta’sir etadi, deb xulosa qilish mumkin.

Kriminologiyada jinoyatchi shaxsini o‘rganishda uning jinoyat-huquqiy, ijtimoiy-demografik va ma’naviy-ruhiy belgilarga ajratib o‘rganish tavsiya etiladi. Yoshlar va voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsi, avvalo, jinoyatning subyektidir. Jinoyat subyekti va uning belgilari Jinoyat kodeksi Umumiy qismi 4-bobi – “Javobgarlikka tortilishi lozim bo‘lgan shaxslar”da to‘liq mustahkamlab ko‘rsatilgan. Bu belgilarni jinoyat umumiy subyektiga tegishli belgilar, deb nomlash qabul qilingan (Rustambayev, 2016).

Bundan tashqari, yoshlar va voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsining jinoyat-huquqiy belgilariga sodir etilgan jinoyatning ijtimoiy xavflilik (og‘irlik) darajasi; muqaddam sudlanganligi; umumiy yoki maxsus retsidivning mavjudligi; aybning shakli; jinoiy tajovuzning yo‘nalishi; tajovuzning bir kishi yoki guruh tomonidan sodir etilganligi; jinoyat xulq-atvorning motivi; jinoyat sodir etilishidagi o‘rni va roli; bir nechta bir xildagi jinoyatlarni sodir etishi kiradi (Supreme Court of the Republic of Uzbekistan, 2006).

Ammo voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsiga kriminologik va psixologik tavsif berish uchun jinoyat subyektining jinoyat-huquqiy belgilari yetarli emas. Bu belgilar faqat jinoyat sodir etgan shaxsning mavjudligini va ijtimoiy-xavfli qilmishining darajasini e’tirof etish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi xolos. Albatta, voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsiga kriminologik tavsif berishda uning ijtimoiy-demografik belgilari ham muhim ahamiyat kasb etadi.

B.A. Umirzakovning (2021) ta’kidlashicha, voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsining ijtimoiy-demografik belgilariga: yoshi, jinsi, ma’lumoti, o‘qishi yoki o‘qimasligi, ishlashi yoki ishlamasligi, oila qurgan yoki qurmaganligi (ajrashganlik), ilgari sudlanganligi; IIOda profilaktik hisobda turganligi; to‘liqsiz (otasi yoki onasidan biri yo‘qligi) yoki ajrashgan oilada, ijarada, shahar yoki qishloqda yashashi va h.k. kiradi.

Voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsining ijtimoiy-demografik belgilari jinoyatchi shaxsning jamiyatda tutgan o‘rnini, oilaviy va ijtimoiy holati, voyaga yetmagan shaxsda jinoiy xulq-atvorning shakllanishiga olib kelgan omillarga aniqlik kiritish va oldini olishga doir chora-tadbirlarni ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi. Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining xususiyatlari va uning oldini olishga qaratilgan rivojlangan mamlakatlar qonunlarini tahlil qilishda Amerika Qo‘shma Shtatlarining tajribasini o‘rganish alohida ahamiyat kasb etadi, chunki u o‘ziga xos tizim va ilg‘or tajribaga ega davlat hisoblanadi.

Mazkur davlatda talaba yoshlar va voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining oldini olishga qaratilgan o‘ziga xos normativ baza shakllantirilgan bo‘lib, bu borada AQSHning “Voyaga yetmaganlar huquqbuzarliklari profilaktikasi va sudlovi to‘g‘risida”gi qonuni alohida ahamiyat kasb etadi (United States Congress, 2002). AQSHda voyaga yetmaganlar huquqlarini kafolatlashga oid qonunlarning kodifikatsiya qilinganligi bu masalaga davlatning aniq pozitsiyasi mavjudligini yaqqol ko‘rsatadi. Xususan, Voyaga yetmaganlar huquqbuzarliklari to‘g‘risidagi federal kodeksda (U.S. Department of Justice, 2015) voyaga yetmaganlar tomonidan sodir etilgan jinoyat va huquqbuzarliklarni sud tartibida hal etish mexanizmlari belgilab qo‘yilgan.

AQSHda voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining oldini olish hamda voyaga yetmaganlarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini shakllantirish sohasida yo‘lga qo‘yilgan amaliyot ham diqqatga sazovor, maktab dasturlarida odil sudlov tizimi asoslarini o‘qitish yo‘lga qo‘yilgan (Akhyadov, 2016). Kursning o‘ziga xos xususiyati mashg‘ulotlarning o‘quvchilar xulq-atvoriga ta’sir ko‘rsatuvchi omil sifatida politsiya xodimlari tomonidan olib borilishidir. Dastur mualliflarining fikricha, ularning asosiy maqsadi bolani

yoshligidan ijtimoiy hodisalarni to‘g‘ri baholashga o‘rgatish, yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan potensial xavfdan qochish va politsiya bilan munosabatga kirishish ko‘nikmalarini shakllantirishdan iborat (Guseynov, 2010).

AQSHning Florida shtati huquqni muhofaza qiluvchi organlari tomonidan ishlab chiqilgan hamda davlat va xususiy sektorda joriy etilgan huquqiy ta’lim dasturi ham e’tiborga loyiq. Talabalar va 7-8-sinf o‘quvchilariga mo‘ljallangan ushbu dastur shaxsning jamiyatdagi qadriyatlar tizimida tutgan o‘rni, fuqaroning majburiyatlari va jinoyat huquqi asoslari, huquq-tartibotni buzuvchilarni kutayotgan jazoga doir bilimlarni shakllantirishga qaratilgan. O‘rganilgan dasturlarning barchasi voyaga yetmaganlarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini shakllantirishga, shu orqali jinoyatchilikning oldini olishga maxsus yo‘naltirilganini ko‘rish mumkin.

AQSHda ijobiy natija bergan maxsus dasturlardan yana biri yoshlar o‘rtasida giyohvandlikning oldini olishga qaratilgan bo‘lib, uning yordamida so‘nggi 15 yilda giyohvandlik moddalarini iste’mol qiluvchilarning ko‘rsatkichi 50 foizga kamayishiga erishilgan. Davlatda giyohvandlikka qarshi kurashuvchi 3,5 ming jamoatchilik tashkiloti faoliyat yuritadi. Ushbu davlatda mazkur sohada samarali faoliyat ko‘rsatayotgan xalqaro tashkilotlar ulushi ham yuqoriligini ko‘rish mumkin. O‘rganilayotgan yo‘nalishdagi rivojlangan mamlakatlar (shu jumladan, AQSH, Kanada, Buyuk Britaniya, Germaniya, Hindiston, Avstraliya) tajribasi shuni ko‘rsatadiki, huquqbuzarliklar profilaktikasi samaradorligi ularda tatbiq etilgan maxsus dastur hamda loyihalarga bevosita bog‘liqdir. “Qo‘shnilar nazorati” (*Neighborhood watch*), “Jinoyatchilikni to‘xtatamiz” (*Crimes stoppers*), “Tashqi muhitni tashkil etish orqali huquqbuzarliklar profilaktikasi” dasturi *(Crime prevention through environment design (broken window)* – “Huquqbuzarliklar profilaktikasini tashqi muhitdan kuzatuv ostiga olish” (siniq oynalar), “Xavfsiz shahar” (*Safe City*) kabi dasturlar shular jumlasidan bo‘lib, bugungi kunda amaliyotda ijobiy natijalar berib kelayotganligini kuzatish mumkin (Golovkina & Pototskiy, n.d).

Yuqoridagi davlatlar tajribasini o‘rganish asosida O‘zbekiston Respublikasida ham uzoq muddatga (2026–2030-yillarga) mo‘ljallangan “Voyaga yetmaganlar o‘rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklar profilaktikasini rivojlantirish konsepsiyasi”ni hamda uni hayotga tatbiq etish bo‘yicha yo‘l xaritasini ishlab chiqish va qabul qilish lozim, deb hisoblaymiz. Fikrimizcha, ushbu konsepsiyaning qabul qilinishi orqali 2030-yilga borib voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining umumiy dinamikasi va darajasi, voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining tarkibi kamayishiga, shu bilan birga, voyaga yetmaganlarning huquq va qonuniy manfaatlari yuqori saviyada ta’minlanishiga erishiladi.

Fransiyada “Bolalarga nisbatan zo‘ravonlikning oldini olish to‘g‘risida”gi qonunda (2007-y.) bolalarga nisbatan zo‘ravonlik holatlari kuzatilganda tezkorlik bilan davlat va huquqni muhofaza qiluvchi organlarga murojaat qilish lozimligi belgilangan. Bundan tashqari, Fransiyada ayollar yoki voyaga yetmaganlar murojaat qilishi mumkin bo‘lgan bir qator markazlar mavjud bo‘lib, buning uchun 3919-ishonch telefoni raqamiga qo‘ng‘iroq qilish amaliyoti mavjud. Agarda oiladagi holat shuni talab qilsa, zo‘ravonlik qurboniga tashkil etilgan uylarga borib yashash taklif qilinadi (Murodov, 2019).

Germaniyada yoshlar va voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining xususiyatlarini “Bolalar va yoshlarga yordam to‘g‘risida”gi (“Kinder – und Jugendhilfegesetz – KJHG, § 11”) qonunning asosiy maqsadi “Bolaga quduqqa tushib ketishidan avval yordam ber!” shiori ekanligidan ham anglash qiyin emas (Kalinkina, 2015). Qonunga asosan tarbiyaviy ahvoli og‘ir bo‘lganlar bilan ishlovchi tashkilot va muassasalar tizimi belgilab berilgan. Mazkur tuzilmalarning ish faoliyati natijalari oilalarga ko‘rsatilayotgan yordamning hajmi va ko‘lami asosida baholanadi. Ushbu tizim ijtimoiy-psixologik va ijtimoiy-pedagogik yordam ko‘rsatish bilan shug‘ullanadi.

Voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsining ma’naviy-ruhiy belgilari – uning intellekt (tafakkur) darajasi, qobiliyati, ko‘nikma va odatlari, irodaviy va hissiy xususiyatlari, yo‘nalishlari, qiziqishlari, qarashlari, huquq hamda axloq normalariga munosabati, ehtiyojlari, ehtiyojlarni qondirish uchun tanlaydigan usullari, giyohvand moddalar yoki spirtli ichimliklarni iste’mol qilishidir.

Xulosa

Yuqoridagilardan kelib chiqib, aytish lozimki, voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsida jinoiy xulq-atvorning shakllanishiga olib keladigan omillarni

bartaraf etish va ularda ijobiy xulq-atvorni shakllantirish uchun avvalo ota-ona, ta'lim muassasasi, mahalla, ichki ishlar, jamoat birlashmalari, sog'liqni saqlash muassasalari oldida bir qancha vazifalar mavjud, bular:

birinchidan, voyaga yetmaganga ta'lim-tarbiya berishga ota-onaning o'zini tayyorlash bo'yicha ishlarni tashkil etish;

ikkinchidan, voyaga yetmaganlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish uchun uning yashash joyida ijodiy uylar va sport inshootlari hamda to'garaklarini tashkil etib, ularni jalb etish uchun zaruriy shart-sharoitlarni yaratish hamda har oyda kamida bitta sport turi bo'yicha musobaqalar va badiiy-ijodiyot kechalarini o'tkazish;

uchinchidan, namunali xulqqa ega, ta'lim muassasalarida a'lo baholarga o'qiyotgan, sport musobaqalari va badiiy-ijodiyot kechalarida o'zlarini ko'rsatayotgan namunali talabalarni doimo rag'batlantirish tizimini joriy etish; to'rtinchidan, ta'lim muassasalarida talabalar va o'qituvchilar o'rtasida ustoz-shogird an'anasini rivojlantirish, talabalarga o'qituvchilarga hurmat ruhini singdirish, davomatni yaxshilash va doim nazorat qilib borish;

to'rtinchidan, voyaga yetmaganlarning internet, ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish tartib-qoidalarini ishlab chiqib, ushbu qoidalarga rioya etilishini doimiy nazoratga olish;

beshinchidan, xulqi buzuq, darslarni muntazam sababsiz qoldiradigan, ma'muriy huquqbuzarlik yoki jinoyat sodir etgan voyaga yetmaganlarni qayta tarbiyalash mexanizmini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish. Bu barkamol avlodni tarbiyalash va talabalarda ijobiy xulq-atvorni shakllantirishga xizmat qilib, jamiyatimizda jinoyatchilikning kamayishiga erishiladi.

Yuqoridagi holatlardan xulosa qilib, voyaga yetmagan jinoyatchining tipik kriminologik portretini yaratadigan bo'lsak, bu statistik va kriminologik umumlashtirish bo'lib, har bir voyaga yetmagan huquqbuzar shaxsga to'liq mos kelmaydi. Ko'plab voyaga yetmaganlar qiyin ijtimoiy sharoitda yashasa ham, jinoyat sodir etmaydi. Shuning uchun mazkur belgilarni jinoyatchilikning sababi emas, balki ehtimoliy xavf omillari sifatida baholash lozim. Voyaga yetmagan jinoyatchining tipik kriminologik portreti – jinoyat sodir etgan o'smirlar orasida nisbatan ko'p uchraydigan ijtimoiy-demografik, psixologik, axloqiy va xulq-atvor xususiyatlarining ilmiy umumlashtirilgan majmuasidir. Mazkur portret muayyan shaxsni emas, balki kriminologik tadqiqotlarda aniqlangan tendensiyalarni aks ettiradi.

Birinchidan, ijtimoiy-demografik xususiyatlar – bunda voyaga yetmaganlar yoshi asosan 14–17 yosh oralig'ida bo'ladi. Jinoyat sodir etgan voyaga yetmaganlar orasida erkak jinsi vakillari ulushi yuqoriroq. Ko'p hollarda shahar atrofi yoki ijtimoiy nazorat nisbatan sust bo'lgan hududlarda yashaydi. Ayrim hollarda moddiy ta'minoti past yoki ijtimoiy xavfli oilalardan chiqqan bo'ladi.

Ikkinchidan, oilaviy muhit xususiyatlari – bunda noto'liq oilada tarbiyalanganlik yoki ota-ona nazoratining yetarli emasligi kuzatilishi mumkin. Oiladagi nizolar, zo'ravonlik, alkogolizm yoki boshqa asosiy holatlar mavjud bo'lishi ehtimoli yuqori. Tarbiya jarayonida emotsional qo'llab-quvvatlashning yetishmasligi kuzatiladi. Oila a'zolari tomonidan huquqiy va axloqiy qadriyatlar yetarli darajada shakllantirilmagani namoyon bo'lishi mumkin.

Uchinchidan, ta'lim va ijtimoiylashuv darajasi – bularga maktabga moslashishda qiyinchiliklar hamda o'qishga qiziqishning pastligi va dars qoldirish holatlari, pedagoglar va tengdoshlar bilan munosabatlarda muammolar, bo'sh vaqtni mazmunli tashkil etish imkoniyatlarining cheklanganligi kiradi.

To'rtinchidan, psixologik xususiyatlar – bunda impulsivlik va emotsional beqarorlik, o'z harakatlarining uzoq muddatli oqibatlarini baholash qobiliyatining yetarli darajada rivojlanmaganligi, tavakkalchilikka moyillik, muammolarni huquqiy va ijtimoiy maqbul usullar bilan hal qilish ko'nikmalarining zaifligi, tengdoshlar ta'siriga yuqori darajada beriluvchanlik nazarda tutiladi.

Beshinchidan, axloqiy-huquqiy ong xususiyatlari – bunda huquqiy normalarga nisbatan befarqlik yoki ularni to'liq anglab yetmaslik, shaxsiy manfaatlarni jamoat manfaatlaridan ustun qo'yish tendensiyasi, axloqiy qadriyatlar tizimining yetarli darajada shakllanmaganligi hamda ayrim hollarda jinoiy xulq-atvorni oqlashga moyillik kiradi.

Oltinchidan, kriminogen muhit bilan bog'liq omillar – deviant xulq-atvorli tengdoshlar guruhi ta'siri, nazoratsiz bo'sh vaqtning ko'pligi, internet va ommaviy axborot vositalari orqali tajovuzkor yoki antisotsial modellarni qabul qilish ehtimoli, mahallada ijtimoiy nazorat mexanizmlarining sustligidir.

Yettinchidan, jinoiy faoliyatning xususiyatlari – jinoyatlar koʻpincha vaziyat taʼsirida, oldindan chuqur rejalashtirilmasdan sodir etiladi. Guruh boʻlib harakat qilish holatlari yakka tartibda harakat qilishga nisbatan koʻproq uchraydi. Mulkka qarshi jinoyatlar, bezorilik kabi huquqbuzarliklar nisbatan keng tarqalgan. Jinoyat sodir etishda tengdoshlar bosimi muhim omil sifatida namoyon boʻlishi mumkin.

Xullas, zamonaviy kriminologiya nuqtayi nazaridan voyaga yetmagan jinoyatchi shaxsi biologik omillar emas, balki ijtimoiy muhit, oilaviy tarbiya, taʼlim jarayoni, tengdoshlar taʼsiri va shaxs psixologik rivojlanish xususiyatlarining oʻzaro taʼsiri natijasida shakllanadi. Shu sababli profilaktika choralari ham kompleks yondashuvga – oila, taʼlim muassasasi, mahalla va huquqni muhofaza qiluvchi organlar hamkorligiga asoslanishi lozim.

REFERENCES

Akhyadov, E. S. (2016). *Otechestvennyy i zarubezhnyy opyt profilaktiki beznadzornosti i pravonarusheniy nesovershennoletnikh [Domestic and foreign experience in preventing child neglect and juvenile delinquency]. Young Scientist, 2*(106), 659–661.

Al-Marfadiy, S. A. S. (1997). *Kriminologicheskie i sotsialno-psikhologicheskie osobennosti prestupnosti nesovershennoletnikh v Respublike Yemen [Criminological and socio-psychological characteristics of juvenile delinquency in the Republic of Yemen]* (Candidate dissertation). Toshkent.

Freud, S. (1926). *Psikhologiya mass i analiz chelovecheskogo Ya [Mass psychology and the analysis of the human self]* (N. A. Stolyar, Trans.). Modern Issues.

Golovkina, A., & Pototskiy, N. (n.d.*). Zarubezhny opyt razrabotki programm profilaktiki pravonarusheniy [Foreign experience in developing crime prevention programs].* Pandia.ru. https://pandia.ru/text/78/094/83215.php

Guseynov, A. B. (2010). Profilaktika pravonarusheniy nesovershennoletnikh za rubezhom [Preventive maintenance of offenses of minors abroad]. *Theory and Practice of Social Development,* (3), 186–189. https://www.twirpx.com/file/1172281/

Harrendorf, S., Heiskanen, M., & Malby, S. (Eds.). (2010). *International statistics on crime and justice*. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC).

Kalinkina, M. Yu. (2015). *Gosudarstvennaya politika Germanii v sfere sotsialnoy i molodyozhnoy raboty* [Germany's state policy in the field of social and youth work]. *Education Abroad, 5*, 118–121.

Koryagina, S. A. (2007). *Analiz dinamiki sostoyaniya i struktury regionalnoy prestupnosti [Analysis of the dynamics, condition, and structure of regional crime]. Criminology, 10*, 15–18.

Loginova, K. Yu. (2015). *Imushchestvennaya prestupnost nesovershennoletnikh i mery yeyo preduprezhdeniya [Property crime of juveniles and measures for its prevention]* (Abstract of doctoral dissertation). Tomsk State University.

Mendelevich, V. V., & Mugantseva, L. V. (2003). Rasprostranennost narkomanii sredi podrostkov v Rossiyskoy Federatsii [Prevalence of drug addiction among adolescents in the Russian Federation]. *Narcology, 6*, 2–6.

Murodov, A. Sh. (2019). *Ichki ishlar organlarining oiladagi zoʻravonlik bilan bogʻliq huquqbuzarliklar profilaktikasini takomillashtirish [Improving the prevention of offenses related to domestic violence by internal affairs bodies]* (Abstract of doctoral dissertation). Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan.

President of the Republic of Uzbekistan. (2023). *Decree "On the strategy "Uzbekistan — 2030" (No. DP-158).* https://lex.uz/docs/-6600413

President of the Republic of Uzbekistan. (2025). *Resolution "On measures to further increase the efficiency of the system of creating a safe environment and early prevention of offenses in the mahallas of the republic in 2025" (No. RP-1).* https://lex.uz/docs/-7330260

President of the Republic of the Uzbekistan. (2026). *Resolution "On additional measures aimed at introducing an integrated, targeted system of work to create a safe environment in the mahallas of the Republic" (No. RP-1).* Lex.uz. https://lex.uz/docs/7978089

Ramazonova, N. A. (2019). *Voyaga yetmaganlar tomonidan sodir etilgan jinoyatlarni tergov qilish uslubiyoti [Methodology of investigation of crimes committed by minors]* (Abstract of doctoral dissertation) Tashkent State University of Law.

Republic of Uzbekistan. (1994). *Criminal Code of the Republic of Uzbekistan*. Lex.uz. https://lex.uz/uz/docs/111453

Rustambayev, M. Kh. (2016). *O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksiga sharh. Umumiy qism [Commentary on the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan. General part]*. Adolat.

Samiulina, Ya. V. (2009). *Lichnost nesovershennoletnei prestupnitsy i vozdeistvie na neyo [The personality of a female juvenile delinquent and the impact on her]* (Doctoral dissertation). Saratov State Law Academy. https://www.dissercat.com/content/lichnost-nesovershennoletnei-prestupnitsy-i-vozdeistvie-na-nee

Supreme Court of the Republic of Uzbekistan. (2006, February 3). *Resolution "On the practice of sentencing for crime by courts" (No. 1)*. Lex.uz. https://lex.uz/docs/1455976

U.S. Department of Justice. (2015). *Criminal resource manual 117: Federal juvenile delinquency code*. https://www.justice.gov/jm/criminal-resource-manual-117-federal-juvenile-delinquency-code

Umirzakov, B. A. (2021). *Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining kriminologik tavsifi va oldini olishni takomillashtirish [Criminological characteristics of juvenile delinquency and improvement of its prevention]* (Abstract of doctoral dissertation). Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan.

UNICEF Uzbekistan. (2020, July). *Effects of migration on children of Uzbekistan*. UNICEF. https://www.unicef.org/uzbekistan/media/2936/file/Effects-of-migration-on-children-of-Uzbekistan-EN.pdf

United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. UN Treaty Series. https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child

United States Congress. (2002). *Juvenile Justice and Delinquency Prevention Act of 2002*. https://www.ojjdp.gov/about/ojjdpact2002.html

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2026-YIL 3-SON

VOLUME 6 / ISSUE 3 / 2026

DOI: https://dx.doi.org 10.51788/tsul.jurisprudence.6.3.

DOI: https://dx.doi.org/10.51788/tsul.jurisprudence